

FREDNINGSVÆRDI ER

SPÆTHS GÅRD

HELSINGØR KOMMUNE

Besigtigelsesdato:
Besigtiget af:
Journalnummer:

24. april 2013
Lisbeth Pepke
2013-7.82.07/217-0001

Kommune:
Adresse:
Betegnelse:
Fredningsår:
Omfang:

Helsingør Kommune
Svingelport 7A, 3000 Helsingør
Spæths Gård
1919
*Den treetages bygning med hejsekvist
(1761-70)*

BYGNINGSBESKRIVELSE

Den høje, fritliggende bygning ligger markant, men også under den nuværende vejs niveau, hvor Jernbanevej drejer for at lægge sig parallelt med jernbanens spor. Ejendommen er indrettet til Helsingør Musikskole og ejes af kommunen.

Det er en grundmuret og pudset bygning, der over en høj, sortmalet kælder rejser sig tre etager høj og afsluttes af et mansardtag med sortglaserede tegl. Bygningen er ni fag lang og tre fag bred og har på facaden en refendfuget midtrisalit på tre fag, der krones af en trekantfronton med en rundbuet niche. I gavlen er også en refendfuget risalit på ét fag, der afsluttes i taget af en hejsekvist med udliggerbom. En enkel, men ganske høj, hvidmalet gesims afslutter murene op mod taget. Vinduerne, der er hvidmalede, er i stueetagen med fire rammer, de øvrige etager har torammede vinduer. Rammerne har otte ruder, kældervinduerne dog kun seks.

I gavlen med hejsekvisten er der bevaret tre, ældre grønmalede luger på hver etage og i gavltrekanten er hejsebommen; i den nederste etage står vinduer og lasteluge dog som tilmurede blændinger. På bagsiden af bygningens langsiden er den nuværende hovedindgang, som foregår ad en ny, hvidmalet, glat dør med vindue øverst. Her findes også en ny betonkældertrappe samt en ny dør ind til kælderen. I facadens midterakse sidder en få år gammel, grønmalet hoveddør med fyldinger. På anden etage i midterfaget står der "MUSIKSKOLE" med messingbogstaver.

På langsiden mod vandet er en udbygning i samme højde og udførelse som resten af huset, men den er kun et fag dyb og et fag bred og med heltag. Her er vinduerne med store ruder i rammerne. I udbygningen er en skorsten med sokkel og krave. I vestgavlen er en tilbygning fra 1932, som klart skiller sig ud fra hovedbygningens grundform, skønt den følger etagehøjden og vinduestakten og overfladebehandlingen. Bygningen har fladt tag og i gavlen en galvaniseret brandtrappe. Tilbygningen er ikke fredet.

Sukkerhusets gavli ind mod byen.

I det indre står bygningen med nye overflader, parketgulve, pudsede vægge, gipsvægopdelte undervisningslokaler, akustiklofter, nye firefyldingsdøre med messinggreb. Enkelte af de indvendige fyldingsdøre er dog af ældre dato; de har fem vandrette fyldinger og har haft indstukne hængsler. De kan dateres til perioden omkring 1850. Vinduerne er flere steder ganske nye og med en lodpost uden profil. Der sidder dog enkelte gamle karme tilbage. Alle vinduerne er forsynet med forsatsrammer.

De bevarede, oprindelige detaljer er derfor bygningens trækonstruktion og bjælkelag, der er friholdt i betydeligt omfang. De to nederste etagedæk er muligvis udstøbt, men de to øvre etager og hele tagværket, består af store, øksehuggede fyrrestolper med skrånede, langsgående dragere og tværgående bjælkelag. Det store tagrum har et kraftigt hængeværk, hvorpå der er lagt et fast undertag med brædder og pap. Der er to trapper i huset, den ene bag hoveddøren i facaden og den anden en bitrappel på bagsiden af bygningen. Begge trapperne forekommer at være noget nyere end huset, måske fra slutningen af 1800-årene. Der er op mod bagsiden af bygningen omtrent midt i huset indbygget en elevator.

— BYGNINGSHISTORIE

Svingelport var byens entre. Her løb de oprindelige to veje fra syd, Strandvejen fra København og den gamle Gurrevej, sammen i Stengade. Da Kongevejen blev anlagt i 1790 løb den naturligt sammen med Strandvejen i Stengade, hvor skellet var Svingelport. Første gang navnet ”Svingel” optræder i de skriftlige kilder, er i 1562. Ordbøgerne forklarer, at en svingel er betegnelsen for en bevægelig vejspærring, der som en svingbom drejes eller svinges ud til siden. Betegnelsen ”port” blev første gang tilføjet ”svingel” i 1685. På dette tidspunkt var Svingelport tilsyneladende en muret byport.

I 1924 vedtog Helsingør Byråd at ændre vejnavnet mellem Stengade og jernbaneterrænet fra det gamle Gl. Strandvej til Svingelport. Svingelport fortsætter på den anden side af Jernbanevej, som blev anlagt i 1955-56.

I tilknytning til det ”sukkerhus” eller sukkerraffinaderi, som købmand J.A. Spæth i henhold til sit privilegium af 1761 havde fået indrettet i Svingelport 7, påbegyndtes i 1765 opførelsen af en passende bolig på stedet. Spæths nye hus, som lå langs Strandvejen blev behørigt udsmykket i rokokoens stil, karakteriseret ved refendfugede, fremhævede midterpartier, kronet af trekantfrontoner eller frontispicer. Mod vejen præsenterede Spæth sin privatbolig med frontispicen i flugt med murkronen, mens det mod byen markerede byens store entreprenør, ved at gavlens smalle

midterparti var ført op i en gavlkvist med hejsebom indbygget i mansardtaget. Huset var også et pakhuis! Udbygningen på ét fag mod banearealet kan ses på en fransk akvarel fra 1801-02.

Ejendommen blev i slutningen af 1900-tallet anvendt af Civilforsvaret, men i 1999 blev hele bygningen indrettet til Helsingør Musikskole. Tilbygningen ved sydvestgavlen er kommet til i 1932.

Johan Adam Spæth var som 28-årig kommet til Helsingør fra Zerbst i Tyskland. Han startede som gæstgiver og vinhandler, men slog sig snart på handelen med skibene på byens rhed. Samme med syv andre af byen købmænd stiftede han i 1744 "Helsingør Kræmmerlaug" og var dets oldermænd i årene 1754-62. I den florissante handelsperiode passerede der med jævne mellemrum skibe fra Vestindien med lasten fuld af rørsukker. Det var en lukrativ forretning at være sukkerfabrikant i datidens Danmark, så Johan Adam Spæth søgte og fik kongeligt privilegium på at anlægge og drive et sukkerraffinaderi i Helsingør. Det indrettedes uden for Svingelen i 1761. Set fra byen var Spæths sukkerraffinaderi "Første Sukkerhus". Andet sukkerhus, som kom til lidt senere, lå længere henne ad Strandvejen og tilhørte konkurrenten C. C. Plum.

— KILDER

En byhistorisk vandring i det gamle Helsingør, Kenno Pedersen

Folk og huse i og om Helsingør, Bent Waagepetersen, 1999

Svingelport – Historien om Helsingørs gamle hovedindgang, Lars Bjørn Madsen, 1993

Jean Jacob Claessens Helsingør, Rundt i det gamle Helsingør 5, Kenno Pedersen, 1996

Helsingør i Sundtoldstiden I-II, Laurits Pedersen, 1926-29

<http://www.helsingorleksikon.dk/>

— MILJØMÆSSIG VÆRDI

Den miljømæssige værdi ligger i husets markante placering: det høje, fritliggende og fornemt udseende hus fanger øjet på den nu lidt uforståelige placering, klemmt inde mellem en ny vejføring, der skærer bygningens nederste etage visuelt af og afskåret fra vejen ved et højt stakit af imprægneret træ, samt hegnet inde af et trådhegn mod jernbanens rangereareal.

Men på trods af disse moderne, trafikale omgivelser på begge sider, ligger bygningen stadig langs med Svingelporten og er derfor, sammen med Svingelport 8, Tegners gård, Svingelport 9 og byens tidligere slagtehus med til at opretholde fortællingen om de lyste jendomme samt industri, der lå langs den gamle strandvej, der førte ind i byen engang.

— KULTURHISTORISK VÆRDI

Den kulturhistoriske værdi knytter sig til bygningens oprindelse som pakhushus for sukkerrør og sukkerraffinaderi, samt bolig for fabrikanten. Der er ingen spor overhovedet efter familien Spæths bolig i huset, men de kraftige tømmerkonstruktioner, der er dimensioneret til at bære stor vægt, fortæller om pakhushuset sammen med hejsebommen i gavlen. Dermed er bygningen med til at minde om den tidlige industri, som kom godt i gang fra midten af 1700-tallet, ikke mindst i forbindelse med den livlige oversøiske handel. "Uden for Svingelen" opstod i slutningen af 1700-årerne et slags industriområde og blandt de første, der etablerede sig her, var netop Spæth.

Der er også kulturhistorisk værdi i, at præsten og digteren, Caspar Johannes Boye (1791-1853), som var præst ved Sct. Olai i perioden 1835-1847, boede her med sin store familie. Boye kendes i dag særligt for teksten til salmen: "Dybt hælder året i sin gang" (1833).

— ARKITEKTONISK VÆRDI

De arkitektoniske værdier ligger i husets klare, samlede hovedform som yderligere understreges af det karakteristiske sortglaserede mansardtag, der signalerer fornemhed. De småsprossede vinduer, som fordeler sig taktfast over facaden og midtrisalitten, som understreger facadens stringente symmetri, understøtter det herskabelige udtryk. Gavlens hejsekvist med bom er med til at betone det praktiske, men gentagelsen af facadens refendfugning, symmetri og trekantfronton sørger for, at der også hersker en vis elegance her. Der er næsten tale om, at huset har to facader – en på langsiden mod Svingelport og en mod Jernbanevej. Bygningen er en fin repræsentant for rokokoens stiludtryk.

Tilbygningen i vestgavlen trækker noget fra, blandt andet fordi den forstyrrer symmetrien, men er så tilpas nedtonet, at den næsten ikke bliver regnet med visuelt.

— BÆRENDE FREDNINGSVÆRDIER

De bærende fredningsværdier knytter sig i det ydre til bygningens samlede form, proportionering og facadedekoration med refendfuget betoning af de fremspringende midterpartier, samt trekantfrontonerne på facade og i gavl. De mange vinduer med de små ruder er med til at opbløde det store bygningsvolumen og det ubrudte, sortglaserede mansardtags sving løfter det ellers meget store tag.

De bærende fredningsværdier i det indre knytter sig til de mange synlige tømmerkonstruktioner med stolper, skråstivere, remme, bjælker, tagværk, som er med til at fortælle om husets konstruktive styrke. Tømmerets synlige huggespor er også en del af de bærende fredningsværdier.

— ANBEFALINGER

Det høje stakit omkring grunden mod Jernbanevej afskærer bygningen visuelt fra byen. Et mindre hegn og grøn bevoksning, som det ses på Hugo Matthissens fotografi af bygningen fra 1921 ville være en gevinst.